

Eyðfinnur Jacobsen, advokatur:

Landsstýrismaðurin einsamallur ábyrgd

-Ábyrgd kann ikki plaserast eftir verandi stýrisskipan, og tí er nyttuleyst at leita eftir syndabukkum. Vit eiga heldur at broyta kollegialu ábyrgd landsstýrisins, so hvør landsstýrismaður hevur einsamallur ábyrgd av sínum málsøki. Løgtingið eigur at halda uppat at leggja seg út í fyrisitingaruppgávur, og lögtingið eigur at velja ein lögtingsins umboðsmann, skrivar Eyðfinnur Jacobsen, advokatur, í sjónarmiði í dag

Dómurin, sum sagdur er í Heygadrangsmálinum, hevur sum væntað (og vóna) elvt til orðaskifti og ynski um broytingar av føroysku stjórnarskipanini.

Ein politiskur flokkur hevur sett uppskot fram um, at skrivað verður út nýval á lögtingi, aðrir flokkar mæla til at seta niður nevnd mánna við lögfrøðingum at kanna, hvar ábyrgdin liggur í miðfyrisingini (Tinganesi). Tingmaður hevur skotið upp fyrri tinginum at skipa Føroyar sum eitt valdømi og aftur aðrir politikarar vísa á, at tað er sjálf stýrisskipanin í Føroyum, sum er orsök til óskilið, sum valdað hevur tað ið landskassaveðhald vórðu latin til bygging av fiskiferum o.s.f.

Sum fyrrverandi stjóri í Tinganesi í eitt tvey ára tíðarskeið loyvi eg mær eisini at seta mína hugsan fram í hesum máli og lat meg beinanvegin siga, at eg kann taka undir við teimum politikarum, sum halda at tað er sjálf stjórnarskipanin ella stýrisskipanin, sum allarhelst er høvuðsorsøkin til tað sum hevur elvt til stóru ónøgðina við manna-gongdina í miðfyrisingini.

Við miðfyrisingina skilji eg ta fyrisiting, har politikarar taka beinleiðis og dagligan lut í úttingingini av henni.

Hóast Heygadrangsmálið er ikki endaliga dømt enn, so er fyribils staðfest, at teir fyrr ákærðu hava ikki framt svik móti landskassanum. Hinvegin stendur eftir, at vanliga uppfatanin millum mánna er, at landskassin og við hesum borgarar landsins av ørøttum hava mist nógvar milliúnir krónur av hesum og øðrum skipaætlanum. Avvarðandi politikarar og

embætismenn hava ikki átakið sær nakra ábyrgd fyrri hesum og sera ivasamt er, um tað yvirhøvur ber til við kanningum ella rættarmálum at finna út av, hvar politiska/embætisliga ábyrgdin liggur.

I øllum førum ber til uttan nakra kanning at staðfesta, at nakrir heilt fáir persónar hava staðið á odda fyrri politisku leiðsluni og ein og sami persónur hevur staðið á odda fyrri embætisligu leiðsluni í Tinganesi hesi árin, veðhaldini vórðu givin.

So trupulleikin við føroyska stjórnarvaldinum er helst tann, at tað við verandi skipan als ikki ber til at plaserast ábyrgd hjá einstaklingum, tað verði seg politikarum ella embætisfólki.

Hvi stóðan er so, hava teir politikarar longu alment vist á i orðaskiftinum, sum verið hevur hesar seinastu dagarnar.

I Dimmalætting leygdagin 23. januar 1993 verður Anfinn Kallsberg, tingformaður endurgivin fyrri at hava mælt til, at spurningurin um stýrisskipan, allur sum hann er, verður tikið upp til nýggja viðgerð. »I einum kollegialstýri sum nú hava allir ábyrgd av tí, sum ein fremur. Heldur áttu vit at havt eitt ministerialstýri, har eittaki landsstýrismaðurin einsamallur hevði ábyrgd av sínum málsøki og at ein slapp frá samanblanding millum út-innandi og löggevandi myndugleika«.

Og i Sosialinum sama dag skrivir Thomas Arabo, landsstýrismaður: »Fyrri at fáa greiði á ábyrgdarviðurskiftinum i umsitingini hevur lögtingið nú samtykt eina lóg um ábyrgd landsstýrisman-na. Samstundis goðkennir lögtingið, at fleiri av teimum stóru nevndunum – ikki minst figgjar- og

fiskivinnunevndin – eru við i beinleiðis umsiting av samfelagnum.« Thomas Arabo sigur seinni i somu grein: »Fáa vit lagt i eina fasta legu t.v.s. eina goða umsiting, sum umsitur eftir reglum og lógum, uttan at tað politiskt verður blandað seg uppi, og bert ivamál verða lögð fyrri politisku umsitingina, har landsstýrið so tekur avgerðir i teimum. Um lögtingið so tekur sær av löggevnaarbeiði og ongum øðrum, trúgvi eg, at vit i framtíðini koma at sleppa frá at gera snildar valskipanir og annað fyrri at sleppa undan skaðiligum lokalpolitiskum ávirkanum, tí goðar lokalpolitiskar hugsjónir kunnu gera seg galdandi og vinna frama á Føroya Løgtingi«.

Hesir báðir vísa á teir báðar grundleggjandi vansarnar við okkara stýrisskipan, nevniliga 1) kollegiala ábyrgdin hjá limunum i landsstýrinum og 2) samanblandingini av útinnandi og löggevandi valdinum.

Hesir báðir vansarnir kunnu hvør i sínum lagi hava við sær, at tað ber ikki til at plaserast ábyrgd fyrri ólógliga fyrisiting. Tá báðir vansarnir eru i okkara stýrisskipan sigur tað seg sjálvt, at tað i roynd og veru er ómøguligt at plaserast politiska ella embætisliga ábyrgd fyrri vanstýri.

Tað er ikki av tilvild, at so at siga øll lond, sum siga seg hava fólkaræðisliga stýrisskipan, hava skipað almenna valdið i triggjar sínámillum óheftar partar: löggevandi, útinnandi og dømandi valdið.

Upphýtið er júst gjørt fyrri at tryggja borgarunum tey grundleggjandi fólkaræðisligu rættindini: at tey, sum vit lata upp i hendur at skipa fyrri landi-

num gera tað sambært ynski borgaranna. Løgtingið samtykkir tær lógir, sum fólkið (ella meirilutin av fólkinum) ynskir, og landsstýrið fremur og umsitur samtyktu lógirnar.

Løgtingið hevur tó ikki einans sum uppgávu at samtykkja lógirnar, men sanniliga eisini at ansa eftir, at landsstýrið fremur og umsitur tær eftir innihaldinum. Hetta kann gerast við at lögtingsmenn seta fyrisurningar til lögmann og landsstýrismenninar um itøkilig mál. Løgtingið ansar eisini eftir landsstýrinum gjøgnum landsstýrismálannevndina, sum gongur igjøgnum og viðgerð gerðabók landsstýrisins frá landsstýrisfundum. Eftirlitið verður eisini útið við at viðgera og goðkenna landskassaroknskapin og roknskapir hjá almennum fyrirkønum.

Men, tað fyrri borgaran munadyggasta eftirlitið við landsstýrinum og landsumsitingini gjøgnum umboðsmann lögtingsins hava vit ikki.

Eyðsýnt er, at landsstýrið hevur lyndið til at skjóta seg undan ábyrgd, tá ið lögtingið kemur inn á teirra valdsøki: útinnandi-ella fyrisitingarvaldið. Tí, tá hevur lögtingið tikið upp á seg arbeiðið og tilhoyrandi ábyrgd frá landsstýrinum. Ilt er i hesi støðu at plaserast ábyrgd fyrri ólógligari umsiting, tí landsstýrið kann i hvussu er ikki hava eftirlit við lögtinginum.

Thomas Arabo nevnr, at tær stóru lögtingsnevndirnar, heruppi i figgjarnevndin eru við i beinleiðis umsiting av samfelagnum. Hetta er so, hóast tað i mongum førum er sambært greiða lógarheimild og tiskil ikki ólógligt sambært føroyska lögávu.

Sjónarmið

Hinvegin er tað vórðin ein reglubundin manna-gongd i sambandi við árligu viðgerðina av figgjarlógaruppskoti landsstýrisins at kalla inn til fundar almennar stjórar og stovnsleiðarar uttan at kunnað ella boða landsstýrinum frá frammanundan.

Hetta er sera óheppin manna-gongd, tí hon, umframt at vera sera óhøvisk yvir fyrri landsstýrinum, i roynd og veru tekur ábyrgdina frá landsstýrinum móttvegis löggevvaldinum viðvikjandi stýringina av avvarðandi stovni/málsøki.

Lat okkum sláa fast, at tað einans er landsstýrið sum hevur ábyrgd móttvegis lögtinginum og ikki einstøku stovnarir ella stovnsleiðararnir. Um skil skal vera i, skal landsstýrið boðsendast og vera umboðað av einum landsstýrismanni. Tí tað er einans lögmaður og landsstýrismennin, sum eru valdir av lögtinginum og tiskil

standa til sars yvir fyrri lögtinginum.

Nú er henda grein vórðin ríkiliga drúgv og skal eg ikki troytta meira, men enda við at taka saman, at verandi trupulleikar við okkara stýrisskipan neyvan verða loystir við kanningum av tí sum fram er farið við tí fyrri eyga; at plaserast ábyrgd, tí núverandi skipan er so háttáð, at tað snøgt sagt letur seg ikki gera.

Hinvegin meini eg, at vit kunnu rætta verandi brek við a) broyta kollegialu ábyrgd landsstýrisins, so hvør landsstýrismaður hevur einsamallur ábyrgd av sínum málsøki, 2) lögtingið heldur uppat við at leggja seg út i fyrisitingaruppgávur og 3) lögtingið styrkir sitt eftirlit við útinnandi valdinum við at velja ein lögtingsins umboðsmann.

Eyðfinnur Jacobsen
advokatur